

Minnesmärket över bokbålet, Bebelplatz, Berlin

Minnesvandring, Anne Franks hus

”Jag är medveten om att ett bokbål har ägt rum på detta torg. Om detta ska föreställa en tom bokhylla, så kanske det har med det att göra.”

”Vid midnatt den 10 maj 1933 organiserade tyska studenter som stödde Hitlers idé om en rensning av det tyska språket och litteraturen ett enormt bokbål på det torg som då hette Opnerplatz, i Berlin. Mer än 20 000 böcker brändes i lågorna, där de så kallade icke-germanska författarnas, poeternas och vetenskapsmännens verk tillintetgjordes. Bland dessa återfanns verk av Karl Marx, Sigmund Freud, Helen Keller, Bertolt Brecht och Ernest Hemingway. En författare vars verk slukades i lågorna var Heinrich Heine, som skrev följande, mer än 100 år tidigare:

”Där böcker bränns kommer de till sist även att bränna människor.” (Heinrich Heine, 1820)

Bokbålet i Berlin och andra städer i Tyskland väckte ramaskri i Förenta staterna. Tusentals människor protesterade genom att marschera på New Yorks gator. Den amerikanske författaren Helen Keller skrev ett öppet brev till de tyska studenterna:

”Historien har inte lärt er någonting om ni tror att ni kan döda idéer [...] Ni kan bränna mina böcker och böcker som några av Europas skarpaste hjärnor har skrivit, men idéerna i dessa böcker har letat sig fram genom miljoner kanaler och kommer att fortsätta ge liv åt andra idéer.” (Helen Keller, 1933)

År 1995 uppförde den israeliska konstnären Micha Ullman ett monument till minne av denna upptakt till förintelsen. Monumentet utgörs av ett underjordiskt bibliotek med plats för 20 000 böcker. Det består av ett 5 kubikmeter stort underjordiskt rum som kan ses genom ett glasfönster. Det är subtielt och man missar det lätt, men monumentet uppmanar till reflektion över historien och oss själva i syfte att förhindra historien från att upprepa sig själv.

Vad tycker du om monumentet?

– Det finns ett passande minnesmärke för varje epok. Det gäller även vår tid.

– Jag tycker faktiskt att det är ett jättebra sätt att hedra minnet av det. Jag tycker att den tomma bokhyllan berättar en häftig historia. Jag tror att den vill visa en förlorad plats i historien, eller?

– Jag tycker att det har ett stort symbolvärde. Jag tror att det faktiskt får dig att fundera lite mer än någonting som är mer konkret.

– Människor ser kanske visserligen de tomma bokhyllorna, men de känner inte till bakgrunden. Därför tycker jag att det behövs en beskrivning. ”

”Är ett monument rätt sätt att lära sig av det förflutna?

– Jag tror inte att minnesmärken tilltalar ungdomar särskilt mycket.

– Jag tror att människor verkligen förstår någonting när det är tydligt och man kan föreställa sig vad som faktiskt hände. Därför tycker jag att skolor borde besöka historiska platser.

– Minnesmärken fyller en viktig funktion i livet, men jag tycker att här i Tyskland och i Berlin har vi en tendens att överdriva lite. Jag anser att minnesmärken är till för att visa någonting i historien som är bra och som framtida generationer måste lära sig, eftersom det alltid finns någonting att lära av historien. Men om vi fastnar i det förflutna så är det någonting som har börjat gå fel.

Alltså, det är viktigt att man dokumenterar och minns historien, på gott och ont, och att man förstår att detta görs för att visa hur man inte ska göra.

Till och med i dag bränns böcker på grund av extremistiska religiösa eller politiska världsåskådningar. År 2002 brändes J.K. Rowlings böcker i USA, Moskva och Mexiko, eftersom det bland annat påstods att Harry Potter är antikrist. År 2006 brände nazister i Pretzien i Tyskland Anne Franks dagbok, som de menade var en lögn. År 2011 organiserade pastor Terry Jones i Florida ett bokbål där man brände koranen, vilket orsakade ett upplopp i Afghanistan som kostade åtta FN-medarbetare livet.

”Vad tycker du om de senaste bokbålen?”

– Jag tycker det är chockerande och att det är hemskt att människor kan göra något sådant. De är så blinda.

– Jag tycker det är lika hemskt oavsett vems böcker som bränns. Jag tycker att det är absurt att göra något sådant, oavsett ras, religion, trosuppfattning, eller vad det nu kan vara.

– Precis, ingen regering har rätt att frånta någon dennes religion eller tankar. Det är inte rätt helt enkelt.

– Okunskap är okunskap, alltså det hjälper ju egentligen ingen. Att bränna böcker är en ganska kraftfull handling. Det är ok att tycka olika. Han hade inte behövt hålla med om det som står i Koranen. Men han borde definitivt inte ha bränt den. Det är inte förnuftigt.

– Människor lär sig av sina misstag. Särskilt vad gäller nationalsocialismen. Det var tabu under lång tid, men det är det inte längre. Man lär sig av sina gamla misstag, så därför är bokbål otänkbart i Tyskland i dag.

”Är det verkligen otänkbart?”

Ett särskilt tack till Chronos Media GmbH

En film av Lorenz Hutegger, Kathrin Pham, Tamara Messer, Sassan Esmailzadeh, Sami Yazicilaroglu